

METODOLOŠKI DOKUMENT ANKETA O RADNOJ SNAZI

Sarajevo, 2017. godina

Izdaje Federalni zavod za statistiku FBiH, 71000 Sarajevo, Zelenih beretki 26

Telefon: +387 (33) 20 64 52, Fax: +387 (33) 22 61 51

Elektronska pošta: fedstat@fzs.ba, Internetska stranica: <http://www.fzs.ba>

Odgovara: Doc. Dr Emir Kremić, direktor

SADRŽAJ

UVOD.....	4
SKRAĆENICE.....	4
1. OSNOVNE ADMINISTRATIVNE INFORMACIJE.....	5
1.1. Naziv istraživanja.....	5
1.2. Nositelj istraživanja (područje statistike) i periodika istraživanja.....	5
1.3. Pravna osnova statističkog istraživanja i obaveza davanja podataka.....	5
1.4. Povjerljivost i zaštita podataka.....	5
2. METODOLOŠKE OSNOVE.....	5
2.1. Šta je Anketa o radnoj snazi.....	5
2.2. Cilj istraživanja.....	5
2.3. Korištene klasifikacije.....	6
2.4. Relevantni međunarodni standardi.....	6
2.5. Definicije i objašnjenja.....	6
2.6. Metodološke karakteristike zbog kojih se međusobno razlikuju podaci o zaposlenosti.....	7
2.7. Metodološke karakteristike zbog kojih se međusobno razlikuju podaci o nezaposlenosti.....	7
3. ORGANIZACIJA I PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA.....	8
3.1. Prikupljanje podataka.....	8
3.2. Ciljano stanovništvo.....	8
3.3. Jedinica posmatranja.....	8
3.4. Period posmatranja.....	8
3.5. Obuhvat i uporedivost.....	9
3.6. Nacrt uzorka.....	9
3.7. Rezultati istraživanja i objava podataka.....	9
3.8. Korisnici podataka.....	9

UVOD

Anketa o radnoj snazi je najobimnija anketa o obilježjima tržišta rada koja se provodi na uzorku domaćinstava. Njen cilj je prikupljanje podataka o stanju i promjenama na tržištu rada tj. o veličini, strukturi i obilježjima aktivnog i neaktivnog stanovništva.

Anketa se provodi u skladu s metodološkim pravilima i načelima Međunarodne organizacije rada (MOR), donesenim na 13. konferenciji statističara rada i Europskog statističkog ureda (Eurostata), koji je metodološki uskladio anketu EU.

Primjena jedinstvene metodološke podloge je preduslov za dobijanje međunarodno uporedivih podataka iz područja tržišta rada koji omogućavaju poređenje podataka sa drugim zemljama.

Prikupljeni podaci su važni za potrebe praćenja, mjerenja i ocjenjivanja privrednih i društvenih trendova, a omogućavaju i primjenu modernih metoda analize iz područja ekonomije, sociologije i drugih područja. Ovim Metodološkim uputstvom obuhvaćeni su svi elementi za definisanje, organizaciju i provođenje Ankete o radnoj snazi.

Anketa o radnoj snazi je zajednički projekat tri statističke institucije u BiH (Agencija za statistiku BiH, Republički zavod za statistiku RS i Federalni zavod za statistiku), koje provode anketu u isto vrijeme i na osnovu zajednički definisanog instrumentarija.

SKRAĆENICE

BiH	Bosna i Hercegovina
BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
FZS	Federalni zavod za statistiku
RZS RS	Republički zavod za statistiku Republike Srpske
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
RS	Republika Srpska
EU	Europska unija
EUROSTAT	Europski statistički ured
MOR (ILO)	Međunarodna organizacija rada (International Labour Organisation)
ARS	Anketa o radnoj snazi
NACE Rev.2	Europska Klasifikacija ekonomskih djelatnosti
ISCO-08	Europska klasifikacija zanimanja
ICSE	Europska klasifikacija položaja u zaposlenju
ISCED 2011	Europska klasifikacija obrazovanja 2011
KD BiH 2010	Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine 2010
KZ FBiH	Klasifikacija zanimanja u Federaciji BiH

1. OSNOVNE ADMINISTRATIVNE INFORMACIJE

1.1. Naziv istraživanja

Anketa o radnoj snazi
Skrraćeni naziv: ARS

1.2. Nosilac istraživanja (područje statistike) i periodika istraživanja

Anketa o radnoj snazi je godišnje istraživanje koje provodi Federalni zavod za statistiku uz učešće deset Službi za statistiku u kantonima.

Istraživanje se provodi u sklopu Sektora za statistiku stanovništva i društvene statistike, u Odsjeku za statistiku tržišta rada.

Anketa se provodi jedanput godišnje, u proljeće, i njeno provođenje na terenu traje dvije sedmice. Radi potpunog usklađivanja ankete sa zahtjevima EU anketa će se transformirati u kontinuirano istraživanje sa kvartalnom obradom rezultata, gdje će svaka sedmica u godini biti referentna i provedbena sedmica, dok će se rezultati proizvoditi u kvartalnoj periodici.

1.3. Pravna osnova statističkog istraživanja i obaveza davanja podataka

Statističko istraživanje Anketa o radnoj snazi (ARS) provodi se na osnovu Zakona o statistici u Federaciji BiH ("Službene novine FBiH" br. 63/03 i 09/09), Programa i Plana provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH.

1.4. Povjerljivost i zaštita podataka

Podaci koji se prikupljaju putem ovog istraživanja koristit će se isključivo za statističke svrhe i neće se objavljivati kao pojedinačni. Upotreba, povjerljivost i zaštita podataka utvrđena je članovima od 36. do 42. Zakona o statistici FBiH i primjenjivat će se prilikom statističke obrade predmetnih podataka.

2. METODOLOŠKE OSNOVE

2.1. Šta je Anketa o radnoj snazi

Anketa o radnoj snazi se u Federaciji BiH provodi od 2006. godine. Istraživanja ovog tipa dio su statističke tradicije razvijenih zemalja, a i mnoge nerazvijene zemlje i zemlje u tranziciji takođe ih provode. Anketa je metoda istraživanja koja se zasniva na uzorku jedinica posmatranja i koristi se upitnikom za dobivanje odgovora o predmetu istraživanja.

Anketom o radnoj snazi prikupljaju se podaci o ekonomski aktivnom stanovništvu ili o radnoj snazi prema preporukama Međunarodne organizacije rada (International Labour Organisation – ILO). Radnu snagu čine sve osobe koje rade ili traže posao radi sticanja sredstava za život. Zbog toga su glavne kategorije koje se istražuju ukupna zaposlenost, nezaposlenost te demografske, obrazovne, socioekonomske i druge karakteristike pojedinaca koji se nalaze u svakoj od pojedinih grupa.

2.2. Cilj istraživanja

Glavni cilj Ankete o radnoj snazi je dobivanje uvida u ponašanje pojedinih grupa na tržištu rada na način koji omogućava primjenu modernih metoda analize is bilo kojega područja: ekonomije, sociologije, psihologije i drugih. Jedan od glavnih ciljeva Ankete je da se pri definisanju ukupne zaposlenosti i nezaposlenosti primijene međunarodni standardi kako bi se te kategorije mogle upoređivati s istim

kategorijama u drugim zemljama, posebno onima iz EU. Anketa o radnoj snazi oslanja se i u postupcima izbora uzorka i pri definisanju upitnika na preporuke Međunarodne organizacije rada.

2.3. Korištene klasifikacije

Klasifikacija djelatnosti BiH 2010 (KD BiH 2010), usklađena sa međunarodnom klasifikacijom djelatnosti NACE Rev. 2.

Klasifikacija zanimanja u Federaciji BiH, usklađena sa međunarodnom klasifikacijom zanimanja ISCO-08.

Međunarodna standardna klasifikacija položaja u zaposlenju, ICSE.

Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja ISCED 2011.

2.4. Relevantni međunarodni standardi

Regulativa Vijeća br. 577/98. od 9. marta 1998. o organizaciji Ankete o radnoj snazi u EU.

Regulativa Evropske komisije br. 377/2008. Od 25. aprila 2008. o donošenju Regulative Vijeća br. 577/98 o organizaciji Ankete o radnoj snazi u EU.

2.5. Definicije i objašnjenja

Radno sposobno stanovništvo čine osobe sa navršениh 15 godina i starije, koje se dijele u dvije kategorije: radnu snagu (ekonomski aktivno) i ekonomski neaktivno stanovništvo.

Radna snaga ili ekonomski aktivno stanovništvo su zaposlene i nezaposlene osobe.

Zaposleni su osobe koje su u referentnoj sedmici obavljale bilo kakav posao za novac ili plaćanje u naturi. To su svi zaposlenici, samozaposlene osobe i članovi domaćinstva koji pomažu u poslovnom subjektu u vlasništvu člana domaćinstva (preduzeće, obrt, slobodno zanimanje, poljoprivredno gazdinstvo) ili u nekom drugom obliku porodične djelatnosti i osobe koje su radile za naknadu prema ugovoru, za direktno plaćanje u novcu ili naturi.

Zaposleni u Anketi su, dakle, sve osobe koje su u referentnoj sedmici radile barem jedan sat bez obzira na njihov formalni status i način plaćanja za obavljani rad. Zbog toga zaposleni u Anketi o radnoj snazi može biti penzioner, student i domaćica.

Zaposleni su i svi zaposlenici ili samozaposlene osobe koje su u referentnoj sedmici bile odsutne s posla, a vratit će se na posao kod istog poslodavca ili na istu aktivnost nakon prestanka razloga za njihovu odsutnost. Prema EU definicijama, koje su primijenjene u Anketi, osobe imaju posao na koji će se vratiti ukoliko njihova odsutnost sa posla traje do 3 mjeseca (uključujući i 3 mjeseca), ili ukoliko traje duže od tri mjeseca, a za to vrijeme primaju plaću u iznosu 50% ili višem. Osobe odsutne sa posla iz razloga bolesti, trudničkog ili porodijskog bolovanja uključuju se u zaposlene osobe, bez obzira na dužinu odsustva sa posla.

Kontigent zaposlenih osoba čine: zaposlenici, samozaposleni i neplaćeni pomažući članovi domaćinstva.

Zaposlenici su osobe koje rade za poslodavca u državnom ili privatnom sektoru i za svoj rad primaju naknadu u novcu ili naturi.

Samozaposleni su poslodavci koji upravljaju poslovnim subjektom i zapošljavaju jednog ili više zaposlenika te osobe koje rade za vlastiti račun i ne zapošljavaju zaposlenike.

Neplaćeni pomažući članovi domaćinstva su osobe koje nisu zaposlenici ili samozaposleni, a rade u poslovnom subjektu koji je u vlasništvu člana domaćinstva i za svoj rad ne primaju naknadu.

Nezaposleni su osobe koje zadovoljavaju sljedeća tri kriterija:

- u referentnoj sedmici nisu obavljale nikakav posao za novac ili plaćanje u naturi
- u posljednje četiri sedmice (referentna i tri prethodne) aktivno su tražile posao
- raspoložive su za rad tj. ponuđeni posao bi mogle početi obavljati u naredne dvije sedmice.

U nezaposlene se ubrajaju i osobe koje nisu tražile posao u prethodne četiri sedmice jer su isti pronašle i u skorij će budućnosti početi raditi.

Podzaposleni su osobe koje uobičajeno rade kraće od punog radnog vremena, žele da rade više nego što uobičajeno rade i bile bi spremne raditi više u iduće dvije sedmice (u okviru sadašnjega glavnog posla, na dodatnom poslu ili novom glavnom poslu).

Ekonomskom aktivnošću smatra se svaka aktivnost osoba koje doprinose ili su spremne doprinosti proizvodnji dobara i usluga u određenom (referentnom) periodu radi sticanja sredstava za život.

Neaktivno stanovništvo čine osobe mlađe od 15 godina starosti i osobe iz okvira radno sposobnog stanovništva koje nisu zaposlene ili nezaposlene.

Stopa aktivnosti je procentualno učešće ekonomski aktivnog stanovništva (radne snage) u radno sposobnom stanovništvu.

Stopa zaposlenosti je procentualno učešće zaposlenih osoba u radno sposobnom stanovništvu.

Stopa nezaposlenosti je procentualno učešće nezaposlenih u ekonomski aktivnom stanovništvu (radnoj snazi).

2.6. Metodološke karakteristike zbog kojih se međusobno razlikuju podaci o zaposlenosti

Federalni zavod za statistiku objavljuje podatke o zaposlenosti iz dva različita izvora, iz Ankete o radnoj snazi i iz statističkih istraživanja u kojima su izvještajne jedinice poslovni subjekti (pravne i fizičke osobe) koji posluju na teritoriji Federacije BiH.

Uporedivost podataka je ograničena iz sljedećih razloga:

Izvor podataka: podaci iz poslovnih subjekata zasnivaju se na statističkim istraživanjima, mjesečnom i godišnjem istraživanju (obraci Rad-1 i Rad-1G) kojima su obuhvaćeni zaposleni u pravnim osobama sa 10 i više zaposlenih. Podaci o zaposlenima u obrtu i srodnim djelatnostima se preuzimaju od Porezne uprave Federacije BiH.

Podaci o broju zaposlenih iz Ankete o radnoj snazi se procjenjuju na osnovu podataka prikupljenih putem reprezentativnog statističkog uzorka privatnih domaćinstava na teritoriji Federacije BiH. Podaci se prikupljaju anketiranjem osoba u domaćinstvima.

Period posmatranja-referentni period: podaci iz poslovnih subjekata se odnose na posljednji dan u prethodnom mjesecu za koji se podnosi izvještaj, dok se podaci iz ankete prikupljaju za referentnu sedmicu. Referentna sedmica je sedmica od ponedjeljka do nedjelje, na koju se odnose podaci koji se prikupljaju od domaćinstava.

Period prikupljanja: podaci iz poslovnih subjekata se prikupljaju i obrađuju mjesečno, dok se Anketa o radnoj snazi provodi i rezultati publikuju jedanput godišnje.

Definicije zaposlene osobe: podaci iz poslovnih subjekata odnose se na osobe u formalnoj zaposlenosti tj. osobe koje su zasnovale radni odnos sa poslodavcem, na određeno ili neodređeno vrijeme i vode se u kadrovskoj evidenciji poslovnih subjekata.

U Anketi o radnoj snazi kao zaposlene iskazane su sve osobe koje su:

- u referentnoj sedmici, najmanje jedan sat, obavljale bilo kakav posao za novac ili plaćanje u naturi, bez obzira na njihov formalni status, i
- osobe koje su u referentnoj sedmici bile privremeno odsutne sa posla, ali će se vratiti na posao kod istog poslodavca ili na istu aktivnost nakon prestanka razloga za odsutnost.

U zaposlene osobe, prema Anketi o radnoj snazi, uključuju se i individualni poljoprivrednici, pomažući članovi domaćinstva koji rade u porodičnom preduzeću ili poljoprivrednom gazdinstvu, tj. sve osobe koje su u referentnoj sedmici obavljale bilo kakvu aktivnost za plaću ili naknadu bez obzira na njihov formalni status.

2.7. Metodološke karakteristike zbog kojih se međusobno razlikuju podaci o nezaposlenosti

Federalni zavod za statistiku objavljuje podatke o nezaposlenosti iz Ankete o radnoj snazi i podatke koji se preuzimaju od Federalnog zavoda za zapošljavanje.

Uporedivost podataka je ograničena iz sljedećih razloga:

Izvor podataka: podaci o registrovanoj nezaposlenosti preuzimaju se od Federalnog zavoda za zapošljavanje, dok se podaci iz Ankete o radnoj snazi prikupljaju anketiranjem osoba u domaćinstvima. Podaci o nezaposlenim osobama koji se preuzimaju iz Zavoda sadrže ukupan broj registrovanih nezaposlenih osoba koji se vode u evidencijama Zavoda, dok se podaci o broju nezaposlenih iz Ankete o radnoj snazi procjenjuju na osnovu podataka prikupljenih putem reprezentativnog statističkog uzorka privatnih domaćinstava na teritoriji Federacije BiH.

Period posmatranja: podaci iz Zavoda se odnose na posljednji dan u izvještajnom mjesecu, dok se podaci iz Ankete odnose na referentni period ili sedmicu.

Period prikupljanja: podaci iz Zavoda se prikupljaju i obrađuju mjesečno, dok se Anketa u Federaciji BiH provodi i rezultati publikuju jedanput godišnje.

Definicija nezaposlene osobe: registrovane nezaposlene osobe su osobe koje su prijavljene tj. vode se u evidencijama zavoda za zapošljavanje. U Anketi o radnoj snazi nezaposlene osobe su one koje, prema međunarodnoj definiciji:

- u referentnoj sedmici nisu obavljale aktivnost za plaćanje u novcu ili u naturi,

- aktivno su tražile posao u periodu od četiri sedmice prije anketiranja i
- mogle bi da počnu sa radom u naredne dvije sedmice ukoliko im se ponudi posao.

U nezaposlene takođe spadaju i osobe koje su već pronašle posao i na istom će početi raditi u narednom periodu, ne dužem od 3 mjeseca.

Podaci preuzeti iz evidencija zavoda za zapošljavanje pokazuju veći broj nezaposlenih u odnosu na podatke prikupljene iz Ankete o radnoj snazi. To je posljedica ekonomskih aktivnosti onih kategorija stanovništva koje su prema formalnom statusu nezaposlene ili neaktivne, a s druge strane u evidencijama zavoda često se nalaze i osobe koje nisu stvarno nezaposlene ali se prijavljuju na evidencije zavoda radi ostvarivanja nekih socijalnih i materijalnih prava.

3. ORGANIZACIJA I PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA

3.1. Prikupljanje podataka

Anketa o radnoj snazi se, u Federaciji BiH, provodi od 2006. godine. Provodi se jedanput godišnje, u aprilu mjesecu, i rezultati se obrađuju i objavljuju godišnje. Prikupljeni podaci se dostavljaju Agenciji za statistiku BiH koja obrađuje i objavljuje rezultate za nivo BiH, agregirajući podatke iz dva entiteta i Brčko Distrikta.

Anketa se provodi na terenu dvije sedmice, a podaci koji se prikupljaju se odnose na referentnu sedmicu ili drugi referentni period koji je naglašen u anketi. Podaci se prikupljaju na terenu, uz saradnju sa Službama za statistiku u kantonima, i kontinuirano se dostavljaju Federalnom zavodu za statistiku u Sarajevu, koji organizuje unos podataka, nakon čega se vrši analiza i obrada podataka te izrađuju rezultati.

Prikupljanje podataka na terenu rade anketari koji obilaze domaćinstva i na izabranim adresama obavljaju intervjue, koji u prosjeku traje trideset minuta. Anketar je dužan u tri pokušaja obići svaku stambenu jedinicu i ostvariti intervjue.

Na osnovu Zakona o statistici u Federaciji BiH zagarantovana je tajnost svih podataka koje ispitanici daju o sebi i o članovima svog domaćinstva. Prikupljeni podaci upotrebljavaju se isključivo za statističke svrhe.

Rad anketara organizuju i kontrolišu kontrolori. Ispunjene upitnike preuzete od anketara kontrolori provjeravaju prije dostave Federalnom zavodu za statistiku u Sarajevu i uočene greške ispravljaju u saradnji s anketarima. Kontrolori takođe vrše potrebna šifriranja: djelatnost, zanimanje i gdje je potrebno državu i općinu.

Za neučešće izabranog domaćinstva u anketi anketari popunjavaju upitnik o neodzivu.

3.2. Ciljano stanovništvo

Ciljano stanovništvo koje se prati Anketom određuje se prema prisutnosti članova u intervjuisanom domaćinstvu. Pri definisanju prisutnosti prihvaćeno je načelo "de facto" stanovništva, koje isključuje članove domaćinstva s boravištem na drugoj adresi na kojoj rade ili se školuju dulje od 12 mjeseci, a ne uključuje privremeno prisutne članove drugog domaćinstva.

Iz metodoloških razloga osobe koje žive u kolektivnim domaćinstvima (domovi, internati, samostani, bolnice itd.) nisu uključene u istraživanje. Zbog toga se rezultati baziraju na populaciji koja živi u privatnim domaćinstvima.

3.3. Jedinica posmatranja

Jedinica posmatranja u anketi je domaćinstvo i svi pojedinci u njemu. Domaćinstvo čine pojedinci koji žive zajedno i dijele sve ili veći dio ukupnih troškova života. Domaćinstvo je, dakle, mala ekonomska zajednica koja nije uvijek, iako najčešće to jest, zajednica srodnika. Unutar svakog domaćinstva anketiraju se svi pojedinci bez obzira na starost i trenutnu prisutnost, ali se isključuju oni koji su odsutni duže od jedne godine. Naravno, za djecu, a ponekad i za starije osobe, odgovore daju drugi članovi domaćinstva.

3.4. Period posmatranja

Period posmatranja Ankete, odnosno referentni period u kojem se mjeri zaposlenost, nezaposlenost i neaktivnost, je jedna sedmica u godini, obično u aprilu, koja se svake godine dogovara između tri statističke institucije. Većina pitanja se odnosi na ekonomsku aktivnost osoba u referentnoj sedmici, a samo se neka pitanja odnose na druge periode koji su u pitanjima jasno naglašeni.

3.5. Obuhvat i uporedivost

Kao okvir za izbor uzorka za Ankete provedene od 2006. do 2009. godine korišten je Ažurirani okvir uzorka iz 2006. godine, dok je za Ankete provedene od 2010. godine korišten Ažurirani okvir uzorka iz 2009. godine.

3.6. Nacrt uzorka

Anketa o radnoj snazi provodi se na slučajnom uzorku stambenih jedinica. Uzorak za Anketu je posebno definisan za svaku godinu. Prosječna veličina uzorka za godišnju Anketu iznosi oko 6.000 stambenih jedinica u Federaciji BiH. Ukoliko u stambenoj jedinici (na izabranoj adresi) živi više domaćinstava anketira se jedno privatno domaćinstvo, koje u vrijeme provođenja Ankete živi u toj stambenoj jedinici, ili ono sa spiska ili neko drugo koje prihvati učestvovanje u anketi. Anketiraju se svi članovi privatnog domaćinstva koji stalno žive u domaćinstvu.

Uzorak je dizajniran kao stratifikovani dvoetajni slučajni uzorak. U prvoj etapi izvršen je izbor popisnih krugova, a u drugoj etapi u okviru izabranih popisnih krugova, izvršen je izbor stambenih jedinica (domaćinstava).

Stratifikacija u odabiru stambenih jedinica izvršena je i prema tipu naselja na gradsko i ostalo.

3.7. Rezultati istraživanja i objava podataka

Obradom podataka iz Ankete o radnoj snazi dobijaju se sljedeći podaci: osnovne karakteristike stanovništva prema aktivnosti i spolu, radno sposobno stanovništvo prema aktivnosti, starosnim grupama i spolu, mjere aktivnosti prema starosnim grupama i spolu, radno sposobno stanovništvo prema školskoj spremi i spolu, radna snaga prema školskoj spremi i spolu, zaposleni prema statusu u zaposlenju i spolu, zaposleni prema grupama područja djelatnosti i spolu, grupama područja djelatnosti vrsti radnog vremena i spolu, zaposleni prema školskoj spremi i spolu, prosječni uobičajeni sati rada na glavnom poslu prema grupama područja djelatnosti i spolu, nezaposleni prema školskoj spremi i spolu, stope nezaposlenosti prema školskoj spremi i spolu, nezaposleni prema trajanju nezaposlenosti i spolu, neaktivne osobe prema školskoj spremi i spolu, obeshrabrena neaktivna populacija.

Prvi rezultati (struktura radno sposobnog stanovništva prema aktivnosti i spolu i osnovne karakteristike stanovništva prema aktivnosti i spolu, sa stopama zaposlenosti, nezaposlenosti i aktivnosti) objavljuju se 15. jula iste godine kada je provedena Anketa na internetskoj stranici Federalnog zavoda za statistiku, a prema Kalendaru publikovanja statističkih podataka. Konačni rezultati Ankete o radnoj snazi objavljuju se 11. novembra iste godine. Podaci iz Ankete se također objavljuju u Statističkom godišnjaku i publikaciji Žene i muškarci u Federaciji BiH.

3.8. Korisnici podataka

Glavni korisnici podataka jesu vladina tijela, zavodi i druge državne institucije, tijela jedinica lokalne uprave i samouprave, sindikati, udruženja poslodavaca, istraživači, naučnici, novinari i međunarodne organizacije.